

Vízimalmok a Bakony-éren

„Belépsz a malomba, és attól a pillanattól bárhová teszed a lábad, mindenütt remeg alattad a padló, a ház. Ott úsznak feletted a szíjak, forognak melletted a hengerek, a morgás mégis olyan távoli, mint a földrengése. Majdnem hogy hangtalan adják meg magukat a búzaszemek a hengerek irtózatosszorításának, Átváltozásuk alázatos, mert kenyér kell az embernek.

Oda állsz, ahol legjobban száll a lisztfelhő Állsz és várakozol, míg szürke lesz a hajadtól a lábad ujjáig, ha még többet vársz. fehér. Ki tud ilyen egyenletesen meszelni? Milyen rettentő nagy erő kell ahhoz, hogy két emelet magasságban sűrűn egymás mellett dolgozzanak a nehéz gépek, a garatok, zsákszámra nyeljük a gabonát, és minden ízében remegjen a ház. Ez az erő mind a vízé. Szerény kis pataké, mely térdedig sem ér, ha átgázolsz rajta.

A patak mesterséges tavacsját táplál, mert nincsen annyi vize, hogy örökkön forgassa a kereket, és örökkön járjon a malom. Amikor a zsálopeket megnyitják néhány órára, akkor aztán serénykedni kell, hogy azalatt egyetlen garat se legyen üres. El ne vesszen hiába egy perc sem.

Óriási kerék lapátjaira deszkavályú viszi a vizet. Zöld a belseje ennek a vályúnak, és olyan lágyan sima, amihez nem hasonlítható egyetlen simaság. Azt tapintani öröme a tenyérnek, Sötétzöld már a nagy kerék is a rajta termett finom mohától. Derékvastagságú fatengely viszi a víz erejét a malomba, ott elosztják a kerekek, szíjak, hogy jusson belőle az épület minden zugába" — írja Tatay Sándor.

Bakonybánkön 1822-ben már 4 vízimalom volt. Név szerint: Alsó-malom, Pusztamalom, Közép-malom és Felső-malom. Mindezek a Bakony-ér vizének erejét használták fel.

A malmok 1876-ban is léteztek, de a század végén csak három van jelezve a Pusztamalmon kívül, amely akkor már erősen elhanyagolt, részben összedőlt állapotban volt.

Alsó-malom: 1873-ban Hunkár Dezső tulajdona, később Gramanitz Sándoré, majd 1939-ben Tungli Gyula molnár tulajdona.

Akkor már több éve nem üzemek, és közel egy évig tartott a helyreállítása. Tungli Gyula 1941-42-ben Bánki-turbinára szereltette át a malmát. 1947-től már villanymotorokkal is segítették az üzemeltetést. Napi teljesítménye 15-20 q gabona megőrlése volt.

Területének adatai: Kert és udvar: 211 négyszögöl, épületek: 32 négyszögöl, malomárok: 146 négyszögöl.

1951-ben államosították és leállították, 1978-ban a család a malom gépezetét, berendezését lebontotta, majd az épületet értékesítette.

Közép-malom: az 1886-os előjáróság igazolása szerint Hunkár Mihálynak a malma, sőt egy másik malma is van ott.

A malom már emberemlékezet óta fennáll. 1893-ban Hunkár Dezső tulajdona. 1 db felülcsapós vízikerekekkel és egy pár 1 m átmérőjű malomkőjarral volt felszerelve. Az 1920-as években már nem üzemek.

Pusztá-malom: már a XIX század elején „pusztán” állt. Nevét is innét kaphatta. Később nem tudunk róla.

Felső-malom: a malom az 1900-as évek elején Járfás István tulajdona. 1 db felülcsapós vízikerekekkel, 1 pár malomkőjarral szerelték föl. Járfás később 1 db hengerszékkel is felszereltette. (A hengerszék a malom legfontosabb őrlőgépe.) Teljesítménye 5-8 q gabona megőrlése naponta. Az 1950-es években még üzemelt. Államosítás után rövid ideig üzemel. Tulajdonosa már Farkas István volt. Ő szereltetett be 1 db Bánki-turbinát. A leállásig Farkas és Tungli molnárok üzemeltették. A három vízimalom nemcsak a bakonybánkiaiaknak, hanem a környező községek lakosainak is őrlött. Kocsikkal, szekerekkel hozták az őrlőnivalót. Voltak esetek, hogy több napig is vártak az őrlőők. Itt cseréltek híreket az emberek, meghányták-vetették a környék ügyes-bajos dolgait. Mondhatnánk politizáltak, hozták és vitték a híreket.